

Fanzines: una espècie en reconversió

L'any 2003 veurà la renovació d'un dels fenòmens més específics de la contracultura: els fanzines, revistes alternatives que parlen de totes aquelles manifestacions de la cultura moderna que les publicacions convencionals es dediquen a ignorar. Amb les possibilitats d'Internet, els fanzines han trobat una manera d'arribar al lector més directa, dinàmica i eficaç.

La premsa *underground* viu moments de renovació vertiginosa. Després de més de vint anys de difícil supervivència, els fanzines continuen significat una aposta per l'autoedició i la contransformació, però la seua estètica s'adapta als nous temps. Alguns, són concebuts directament per a Internet, sense necessitat de recórrer al paper imprès.

Arrere han quedat ja les simples fotocòpies en blanc i negre mal grapades. Ara, en ple 2003, aquest tipus de publicacions es realitza en petites edicions i amb una estètica molt acurada. L'aparença formal, en determinats casos, poc o gens no ha d'envejar a les revistes que mensualment es publiquen en tot l'estat espanyol. "Està clar que el món dels fanzines ha canviat una barbaritat", reconeix el dissenyador gràfic Mac Diego. "D'uns anys ençà han millorat moltíssim. Al Saló del Còmic de Barcelona et pots trobar amb els típics fanzines realitzats per tres amics que només n'han tirat cent exemplars, però hi abunden els fanzines més professionals, amb continguts atractius i diferents. En alguns casos, la línia que separa el fanzine de la revista professional es confon."

Des de fa uns anys, Mac Diego compagina el seu treball de dissenyador per a grans firmes comercials amb la direcció d'una de les més prestigioses publicacions alternatives que s'editen a València, *Ganadería Trashumante*. S'hi donen cita dibuixants i il·lustradors de gran reputació en el món del còmic, com Sento, Gallardo o Mauro Entrialgo, així com nous valors reconeguts, com ara Toni Payà. Tots publiquen les seues historietes sense rebre cap compensació monetària a canvi. Això no obstant, sí que són conscients del prestigi que dóna col·laborar

amb aquest tipus de premsa "no oficial". "Publicar en fanzines sempre té un encant especial", assenyala Mauro Entrialgo. "Jo vaig començar a publicar en més d'un abans de tenir la meua primera oportunitat professional en periòdics com *El Diario Vasco* o *El País*. És de ben nascuts ser agraïts. A més, molts estan tan ben realitzats que és un plaer col·laborar-hi, encara que siga sense cobrar."

Per amor a l'art. Són molts els trets d'identitat que defineixen un fanzine. El primer és que no té ànim de lucre, i per tant, tampoc no pot permetre's pagar els seus col·laboradors. Aquest tipus de publicació independent és, econòmicament parlant, autosuficient: els diners recaptats amb la venda d'un número serveixen per a editar-ne el següent. Tampoc no hi ha ajudes oficials i la publicitat és, en la majoria dels casos, una utopia. Aquests factors, afegits a una distribució restringida a petites botigues de còmics i de discos, determinen que la periodicitat sempre siga anàrquica i les tirades molt reduïdes, a penes cinc-cents o, en el millor dels casos, mil exemplars. "Som nosaltres mateixos qui portem el fanzine a les botigues", em conten els responsables del veterà *Mondo Brutto* madrileny. "D'aquesta manera, ens estalviem la comissió que exigeix la distribuïdora, que ens sembla exagerada per a tractar-se d'una publicació no lucrativa." El percentatge de benefici de les distribuïdores varia entre un 40 i un 60% del preu de venda. L'exigu marge que queda per als editors obliga a potenciar altres formes de venda més directes: a través del correu, Internet i en fires o convencions molt puntuals, com el Saló del Còmic de Barcelona o La Setmana de Cine Fantàstic i de Terror de Sant Sebastià. "Tota la vida hem donat suport als

Al costat, una imatge del fanzine Ganaderia Trashumante, que edita el dissenyador gràfic Mac Diego. A sota, a la dreta, portada de la publicació transgressora Karma dice. A l'esquerra, portada de Mondo brutto, fanzine àcid que gaudeix del respecte de la veterania. Les tres publicacions sempre van més enllà en l'agostament dels seus continguts que cap revista convencional.

fanzines, i ho continuarem fent”, confessa José Luis Rebordinos, director del festival donostiarra. “De fet, cada any convoquem una ‘guerra de fanzines’ on es poden presentar de tots els racons de l’estat espanyol. El guanyador, mitjançant rigorosa votació popular, rep un premi en metàl·lic de 1.200 euros.” Desgraciadament, aquest suport incondicional a la premsa alternativa és una rara excepció. La llibertat de continguts, el llenguatge emprat (sovint descarat i “políticament incorrecte”) i el seu aspecte de publicació marginal tampoc no ajuden massa. Encara que tots ho porten amb molt d’orgull, ja que com no estan supeditats a la publicitat ni a les ajudes d’organismes oficials, tenen una llibertat total, sobretot pel que fa als continguts. “En un fanzine pots parlar del que vulguis i com vulguis, aquesta és la seva gran recompensa”, assenyala Rubén Lardín, director de *Ojalatemueras*. “Pots parlar malament de la pel·lícula o del disc de moda, ja que no tens cap compromís econòmic. Això, en les revistes i els periòdics no ocorre, perquè totes les opinions estan mediatitzades per la publicitat. És prou trist, però és així.”

Anys d’agitació. Si retrocedim en el temps, fins al principi de la dècada dels vuitanta, ens trobem amb els primers fanzines valencians de cert renom. *Editorial del futuro método* o *Sueños de Alcanfor* aposten per la música. *Estricnina*, també centrat en el rock-and-roll, suposa el primer vehicle d’expressió per al seu director, Rafa Cervera, que anys després acabaria escrivint en mitjans totalment professionals. Respecte al món del còmic, Pedro Porcel, estudiós del mitjà i coordinador de *La historia del cómic valenciano*, editat per Levante – *El Mercantil Valenciano*, opina que alguns dels ninotaires que es van consagrar en els noranta van publicar els seus primers treballs en els vuitanta, pagant-se’l de la butxaca i recorrent a l’autoedició. “Aleshores no hi havia fanzines sobre còmic com els coneixem avui dia. Eren còmics directament autopublicats”, assenyala Porcel. “Es trobava a faltar un fanzine dedicat a la teoria del còmic, amb entrevistes als autors, crítiques dels àlbums... El que és innegable és que d’allí va eixir una bona

generació de dibuixants, com Manel Gimeno, Micharmut o Mique Beltrán, avui totalment reconeguts.”

A finals de la dècada, ens trobem amb un grapat de fanzines que aguantaran al carrer, fins i tot, fins als nostres dies. Tot una proesa tenint en compte que la mitjana de vida d'un fanzine no sobrepassa els dos anys. En 1987 apareixen el basc *TMEO* i el burgalès *Monográfico*. Ambdós, especialitzats en còmic, continuen editant-se avui dia. A València, *Neurastènia* i *Snap!* se centren en la música, encara que el seu camí a penes no durarà mitja dotzena de números. Diferent sort corren a Madrid *La herencia de los Munster* i, sobretot, *Subterfuge*, que acabaria convertint-se en la discogràfica de música alternativa més important de l'estat espanyol gràcies a l'èxit sense precedents del grup de rock Dover.

Amb l'arribada dels anys noranta, el panorama de la premsa *underground* s'agita de manera inusitada. L'aparició d'ordinadors amb sofisticats programes de disseny i maquetació permet realitzar fanzines cada vegada millor acabats des del punt de vistatècnic. El "retalla i enganxa" dels anys vuitanta passa a la història. Canvia el procediment de fer els fanzines, però no el seu esperit punk i subversiu. A València encara es publica *2.000 Maníacos*, centrat en el cine de terror i en el classificat X, i n'apareixen altres dedicats al rock-and-roll o als còmics, com *FanComic*, *Kowalsky Fly*, *Ganadería Transhumante*, *Cloezine* o *Flanzine*, mentre que a Sabadell sorgeixen iniciatives tan divertides com *Anna-bel Lee* (còmics, cine i literatura), i a Barcelona el *Ponnette*, de format de butxaca.

Temps de renovació. "L'arribada del segle XXI ha suposat un canvi radical per als fanzines", assegura l'expert en cultura juvenil Jordi Costa. "Actualment, són l'única alternativa vàlida a la informació mediatitzada dels mitjans de comunicació. Vivim una nova edat d'or per als fanzines, almenys si considerem la qualitat." I és que, en ple segle XXI, el ciberespai s'ha convertit en un preciós aliat de la premsa *underground*. Un dels primers a adaptar-se als nous temps ha estat *Mondo Brutto*, la pàgina web del qual (www.mundobrutto.com) res no ha d'en-

GANADERIA TRASHUMANTE

Il·lustració insinuant de Toni Payà per a *Ganadería Trashumante*.

vejar a les de les multinacionals dedicades a l'oci. Un atractiu disseny i una informació diferent i de vegades censurada

en periòdics suposen un al·licient per a qualsevol internauta àvid de "contrainformació". Altres fanzines, directament, s'han oblidat del paper imprès i s'editen directament a la xarxa. És el cas del madrileny *Depr4v4dòs! E-diktö*. (depravados@eresmas.net). "El format imprès ha quedat totalment obsolet", assegura el seu editor, Álex Zinéfilo. "Els costos d'impressió i distribució m'han obligat a realitzar el fanzine exclusivament en Internet. El cost és zero i la distribució és immediata i gratuïta: directament des del meu ordinador al dels 2.000 subscriptors de l'agenda d'adreces. És molt efectiu." El que ningú no sap amb certesa és cap a on conduiran aquestes "autovies de la informació", el futur de la premsa alternativa. De moment, el terme fanzine es va quedant obsolet. Ara ja es comença a parlar dels e-zines. Renovar-se o morir.

Manuel Valencia

D'esquena al quosc

Hi ha fanzines de tota classe: dedicats a la literatura, els còmics, el cine, la publicitat, el rock, els jocs de rol... Aquests són alguns dels més interessants que s'editen actualment.

'La media vaca'. Editat a València des del començament dels vuitanta i dirigit per Vicente Ferrer. Cada número, dissenyat de forma totalment artesana, està dedicat a autors de còmic consagrats o als mateixos lectors, que així poden veure publicades les seues historietes.

'Dirty'. Editat a València des de 1993. El dirigeix Pol Coronado. Es regala als bars i té un format de butxaca molt visual. En les seues pàgines hi ha fotomuntatges, consultoris, contactes... Tot amb un llenguatge molt lúdic i descarat. Per al seu desè aniversari editaran un número especial amb els millors articles aplegats al llarg d'aquests anys.

'Mondo brutto'. Editat a Madrid des de 1993. Està dirigit per un grup d'amics aficionats al pop i al "cine de barri" d'Alfredo Landa, Gracita Morales i companyia. Un dels més irreverents, tant que han arribat a tenir problemes judicials pel seu llenguatge descarat i les seues punxants opinions sobre els famosos.

'Stalker'. Editat a Barcelona des de 1998. Alejo Corb n'és el director i la seua especialitat és el cine fantàstic i de ciència-ficció. En les seues pàgines col·laboren periodistes professionals com Àngel Sala, director del Festival Internacional de Cinema de Sitges.

'Ojalatemueras'. Editat a Sabadell des de 1998. Està dirigit per Rubén Lardín. Ha fet de l'eclecticisme el seu principal atractiu: relats, còmics, cine pornogràfic, festivals de terror, literatura... També es caracteritza pel seu llenguatge del tot irreverent. *M. V.*